

سبک زندگی تعهدمحور نوجوانان با تأکید بر اقتصاد مقاومتی^۱

سیده فرحناز قاضی زاده^۲، قهرمان محمودی^۳، رمضان حسن زاده^۴

چکیده

تحقیق حاضر به مقایسه سبک زندگی تعهدمحور با تأکید اقتصاد مقاومتی می‌پردازد. بدین منظور نمونه‌ای متشکل از ۳۰۰ دانش‌آموز دختر و پسر مدارس بابلسر در سال ۱۳۹۲ انتخاب شدند و پرسشنامه‌های استاندارد بین آنان توزیع و داده‌های جمع‌آوری شده مورد ارزیابی قرار گرفت. بر اساس نتایج حاصل از آزمون t مستقل، فرضیه تحقیق مبنی بر این که سبک زندگی تعهدمحور دختران و پسران نوجوان تفاوت ندارد تأیید گردید. ضمن اینکه، وضعیت سبک زندگی تعهدمحور نوجوانان مورد مطالعه نسبتاً مطلوب است. بر این اساس، به نظر می‌رسد نوجوانان به عنوان ذخایر آتی انقلاب نقش سازنده‌ای در اقتصاد مقاومتی خواهند داشت و مقاومت اقتصادی، با توجه به سبک زندگی تعهدمحور قشر نوجوان افزایش خواهد یافت.

واژگان کلیدی: تعهد اجتماعی، سبک زندگی، اقتصاد مقاومتی، نوجوان.

مقدمه

سبک زندگی بخشی از زندگی است که در بردارنده طیف کامل فعالیت‌هایی است که نوجوانان در زندگی روزمره خود انجام می‌دهند. بنابراین طیف فعالیت‌های مختلف نوجوانان در هر عرصه از زندگی می‌تواند سازنده سبک زندگی آن‌ها در آن عرصه باشد. اولین بار آلفرد آدلر^۵ روانکاو اتریشی پایه‌گذار مکتب روان‌شناسی فرد، به اهمیت سبک زندگی اشاره کرد. از نظر آدلر، انسان‌ها دائماً برای هدف‌های خیالی و آرمانی تلاش می‌کنند. این که چگونه در زندگی روزمره خود سعی می‌کنیم به این اهداف برسیم آدلر با مفهوم سبک زندگی پاسخ می‌دهد. از نظر آدلر هدف نهایی و اساسی هر یک از ما برتری یا کمال است، ولی ما از طریق الگوهای رفتاری متفاوتی سعی می‌کنیم به این هدف برسیم. هر کدام از ما این تلاش را به صورت متفاوتی نشان می‌دهیم. در واقع ما الگوی منحصر به فردی از خصوصیات، رفتارها و عادت‌ها را پرورش می‌دهیم که آدلر آن را سبک زندگی نامید. هر کاری که انجام می‌دهیم به وسیله شیوه زندگی

۱- این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی عمومی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری می‌باشد.

۲- کارشناسی ارشد روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری Ghazizadeh_farahnaz@yahoo.com

۳- استادیار بهداشت گروه روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

۴- دانشیار گروه روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

۵. Alfred Adler

منحصر به فرد ما شکل می‌گیرد و مشخص می‌شود. همچنین سبک زندگی تعیین می‌کند که به کدام جنبه‌های محیط توجه کنیم یا آن‌ها را نادیده بگیریم و چه نگرش‌هایی داشته باشیم. سبک زندگی، تابع هدف زندگی است. هر هدفی که برای زندگی معین کنیم یک شیوه زندگی را برای ما ایجاد می‌کند (سیدمحمدی، ۱۳۹۰).

تحقیقات نشان داده است، سبک زندگی مانند طبقه یا قومیت به انسان معنی یا حس هویت می‌دهد. در واقع سبک زندگی، همگرایی و واگرایی پدید می‌آورد؛ یعنی کسانی که سال‌ها مانند هم زیسته‌اند آرام آرام مانند هم فکر می‌کنند و حساسیت و علاقه‌هایی مشترک خواهند داشت. این همگرایی به موضع‌گیری‌ها و قضاوت‌های اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی یکسان خواهد رسید. نوجوانان که هنوز هویت فکری، فرهنگی و اجتماعی‌شان در حال شکل‌گیری است سبک زندگی خود را ایجاد می‌کنند. آنان متأثر از باورها و ارزش‌های حاکم بر جامعه هستند و هویت خود را شکل می‌دهند. در واقع نوجوانان با انتخاب اهداف، باورها و ارزش‌های حاکم بر جامعه، سبک زندگی خود را تعیین می‌کنند. همچنین نوجوانان با انتخاب ارزش‌ها و باورها، هویت اجتماعی خود را شکل می‌دهند و روابط اجتماعی آنان بر این اساس تشکیل و سبک زندگی اجتماعی آنان ایجاد می‌گردد و نهایتاً به تعهد اجتماعی می‌رسد. تعهد اجتماعی باعث افزایش اعتماد اجتماعی و افزایش احساس امنیت اعضای جامعه و کاهش ناهماهنگی نوجوان و در نهایت ثبات رفتار اعضای جامعه می‌شود و این مهم در شرایط اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه تأثیرگذار است (شریفی، ۱۳۹۱).

در رابطه با تأثیرات اقتصادی نوجوانان، از آنجا که نوجوانان آینده‌سازان یک کشور محسوب می‌شوند، شکل‌گیری درست سبک زندگی آنان به‌ویژه در چارچوب تعهد اجتماعی می‌تواند اثرات قابل ملاحظه‌ای بر مقاومت آتی اقتصادی داشته باشد. در واقع اقتصاد مقاومتی رابطه تنگاتنگی با سبک زندگی تعهدمحور دارد و ارتقای سبک زندگی مبتنی بر تعهد اجتماعی می‌تواند مقاومت اقتصادی را افزایش دهد. در این راستا، تحقیق حاضر به بررسی سبک زندگی تعهدمحورانه نوجوانان و تأثیر آن بر مقاومت اقتصادی می‌پردازد. در این ارتباط فرضیه‌های مورد بررسی در این پژوهش به شرح زیر است:

۱- سبک زندگی تعهدمحور دانش‌آموزان بالاتر از میانگین است.

۲- سبک زندگی تعهدمحور بین دختران و پسران نوجوان متفاوت است.

برای آزمون فرضیه‌های فوق نمونه‌ای متشکل از دانش‌آموزان دختر و پسر انتخاب شده و با به‌کارگیری روش‌های آماری، سبک زندگی تعهدمحور آنان به تفکیک جنسیت، بررسی و مقایسه شده است. در ادامه ابتدا مبانی نظری در رابطه با دوران نوجوانی، سبک زندگی به تفکیک جنسیت و تعهد اجتماعی و سبک زندگی تعهدمحورانه در اقتصاد مقاومتی ارائه می‌شود. سپس پیشینه تحقیق، روش‌های پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش و بحث و نتیجه‌گیری بیان می‌شود.

مبانی نظری

دوران نوجوانی به عنوان یک مرحله اجتماعی، شناختی و هیجانی تلقی می‌شود. در این دوره شخص برای ایفای نقش در اجتماع آینده آماده می‌شود. در مرحله اجتماعی شدن، نوجوانان با ارتباط برقرار کردن با همسالان‌شان از والدین فاصله می‌گیرند. در واقع دوستی‌ها از عوامل مؤثر در اجتماعی‌سازی نوجوانان و ابزار مهم برای یادگیری مهارت‌های اجتماعی شمرده می‌شود. همچنین این مهارت‌ها، نقش محوری در جستجوی نوجوان برای کسب خودآگاهی و خودشناسی ایفا می‌کند. نوجوانان کم‌سال کم با انتخاب یک یا چند دوست صمیمی گروه کوچک دوستان را تشکیل می‌دهند. معمولاً این دوستان صمیمی در ابتدای کار، هم‌جنس نوجوان هستند. هنگامی که نوجوانان وقت کمتری را با اعضای خانواده می‌گذرانند همسالان به طور فزاینده‌ای با اهمیت می‌شوند. در واقع در طول نوجوانی همکاری و تأیید متقابل و افزایش حساسیت نسبت به نیاز دوستان بیشتر است و نوجوانان به احتمال زیاد تسلیم فشار همسالان برای رفتار ضد اجتماعی می‌شوند. با این حال اغلب فشارهای همسالان با ارزش بزرگسالان در تعارض نیستند. در واقع نوجوانان با کسب مهارت‌های بین‌فردی و ارتباطات عاطفی مناسب، مشکلات کمتری در این دوره رشد خواهند داشت و این مهارت‌ها و ارتباطات، تعهد اجتماعی را در آنان شکل می‌دهد (برک^۱، ۱۳۸۸).

هر فردی عضو گروه و جامعه‌ای است و به خاطر این عضویت هنجارها و ارزش‌هایی را می‌پذیرد و اصولی را رعایت می‌کند و در جامعه نقش‌هایی را می‌پذیرد. وقتی افراد در موقعیت‌های خود در گروه قرار گرفتند و در آن موقعیت‌ها انتظارات دیگران را برآورده کردند، یعنی از چیزهایی به خاطر دیگران صرف‌نظر نمودند و یا چیزهایی را به دیگران دادند، آن‌گاه به نقش خود عمل کرده‌اند و در مقابل انتظار دارند که دیگر اعضای گروه نیز خود را موظف بدانند تا در آینده نقش خود را ایفا نموده و انتظارات آنان را برآورده کنند. در این ارتباط نیازهای نوجوانان و استقلال‌طلبی آنان از خانواده موجب می‌شود که با دیگران روابط اجتماعی بیشتری برقرار کنند و برای برقراری روابط اجتماعی، عضویت در گروه‌های اجتماعی و رعایت قواعد برقراری ارتباط بین اعضای گروه امری ضروری است و زمانی که کنش‌های متقابل اعضای گروه بر اساس نظم و ترتیب اجتماعی درباره داد و ستد بین نقش‌های اجتماعی تنظیم یا اداره شود، تعهد به وجود آمده است. در واقع میزان احساس مسئولیت و پایبندی نوجوانان نسبت به نقش‌های اجتماعی‌شان، تعهد اجتماعی را در آنان ایجاد می‌کند. تعهد اجتماعی در نوجوانان، به میزان پایبندی آنان نسبت به نقش‌های اجتماعی‌شان می‌باشد. نوجوانان تعهد را وابسته به عهد و پیمان با دیگران و روابط مناسب با افراد دیگر می‌دانند تا بتوانند برای ایفا کردن نقش‌های خود در آینده روی تعهد دیگران حساب کنند (میلز^۲، ۱۹۸۸).

نوجوانان با ایفای نقش‌های اجتماعی، هویت اجتماعی خود را شکل می‌دهند و در این ارتباط سبک زندگی که انتخاب می‌کنند آنان را به یک نوع هویت اجتماعی می‌رساند. به عبارت دیگر، نوجوانان کلاس

۱. Berk

۲. Mills

هویتی (سبک) خود را با ارتباطات انتخابی خود معرفی می‌کنند. همچنین نقش‌های اجتماعی نوجوان، رفتار متناسب با هر جنس را تعیین می‌کند. در این ارتباط تفاوت‌های جنسیتی در زمینه تعهد اجتماعی نشان می‌دهد که دختران در روابط عاطفی قوی‌تر از پسران هستند و این روابط عاطفی قوی‌تر منجر به تعهد اجتماعی بیشتری می‌شود. همچنین جامعه‌پذیری زنانه به گونه‌ای شکل گرفته است که کمک به دیگران، دلسوزی، همدردی، احساس مسئولیت و تعهد اجتماعی را با خود به همراه می‌آورد. بر این اساس نقش زنانه بر تربیت و مراقبت از دیگران و نقش مردانه بر تمرکز کمتر بر نیازهای دیگران و عاملیت تأکید می‌کند. در این دیدگاه، دختران در مقایسه با پسران آمادگی بیشتری برای صمیمیت از خود نشان می‌دهند (گیلیگان^۱، ۱۹۸۲).

از نظر گولومبوک و فی وش (۱۳۷۸) نقش‌های جنسیتی شامل رفتارها و نگرش‌هایی است که برای دختران و پسران در فرهنگی خاص مناسب قلمداد می‌شود. همه فرهنگ‌ها معیارهای معینی برای رفتار دختران و پسران تعیین می‌کنند. در هر فرهنگی مجموعه‌ای از فعالیت‌ها، ویژگی‌های شخصیتی و وظایف کاری مناسب پسران و ویژگی‌های دیگری در خور دختران شناخته می‌شود و نشان می‌دهد که سبک زندگی دختران و پسران با توجه به باورها و عقاید و فرهنگ جامعه متفاوت است.

سبک زندگی به تفکیک جنسیت و تعهد اجتماعی

نوجوانان با اجتماع از دو طریق، وابستگی عاطفی پیدا می‌کنند؛ یکی از طریق رابطه و مبادلات اجتماعی با دیگران و دیگری از طریق عضویت اجتماعی در اجتماعات. میزان تعاملات و مبادلات اجتماعی بر میزان وابستگی عاطفی افراد تأثیر به‌سزایی داشته است؛ به گونه‌ای که هرگاه تعامل اجتماعی تداوم پیدا می‌کند، به رابطه اجتماعی تبدیل شده و این رابطه باعث وابستگی عاطفی می‌شود. در این ارتباط، یافته‌های تحقیق تأیید می‌کند که دختران در روابط عاطفی قوی‌تر از پسران هستند و این روابط عاطفی قوی‌تر منجر به تعهد اجتماعی بیشتری می‌شود. به دیگر سخن، در نوع جامعه‌پذیری دختران، میزان مبادلات و روابط اجتماعی و همچنین وابستگی عاطفی بیشتر از پسران است که این عوامل بر میزان تعهد اجتماعی آنان افزوده است. در واقع جامعه‌پذیری زنانه به گونه‌ای شکل گرفته است که کمک به دیگران، دلسوزی، همدردی، احساس مسئولیت و تعهد اجتماعی را با خود به همراه می‌آورد (گیلیگان^۲، ۱۹۸۲).

همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که دختران رشد اخلاقی متفاوتی از پسران دارند که ناشی از جامعه‌پذیری آنان است. بر این اساس اخلاق دختران بیشتر بر اندیشه‌های تعهد و احساس مسئولیت نسبت به دیگران متمرکز است؛ چنان که احساس تعهد و مسئولیت نسبت به دیگران در دختران، در تقابل با فردگرایی پسرانه است. در اخلاق زنانه، دیدگاهی جمع‌گرایانه مورد توجه قرار گرفته است و افراد به صورت عناصری در یک شبکه ارتباطی در نظر گرفته می‌شوند. یافته‌های پژوهش نشان از قوی بودن تعاملات، مبادلات و شبکه ارتباطی

۱. Gilligan

۲. Gilligan

زنان نسبت به مردان بوده، چنان که اهمیت بیشتر ارتباطات اجتماعی برای زنان نسبت به مردان، خود بر تعهد اجتماعی آنان می‌افزاید (سیدان، ۱۳۸۹).

در ارتباط با تفاوت‌های عاطفی میان دختر و پسر چون دخترها در به‌کارگیری زبان خیلی سریع‌تر از پسرها مهارت پیدا می‌کنند، بنابراین با فصاحت بیشتری می‌توانند احساسات خود را بیان کنند که بر ارتباطات اجتماعی آنان تأثیر می‌گذارد و همچنین بهتر از پسرها می‌توانند واکنش‌های عاطفی را جایگزین جنگ‌های تن به تن کنند. برعکس پسرها چون هیچ تأکیدی بر توصیف احساسات خود ندارند از وضعیت عاطفی خود و همچنین دیگران بی‌خبرند. دخترها در روش‌های ستیزه‌جویانه و مکارانه مثل طرد و منزوی کردن طرف مقابل، شایعه‌پراکنی بی‌رحمانه و انتقام غیرمستقیم مهارت بیشتری پیدا می‌کنند. پسرها به طور کلی چیزی راجع به این تدابیر مخفیانه دخترها نمی‌دانند و در موقع خشم، به درگیری مستقیم و آشکار می‌پردازند و نشان می‌دهد که پسرها در زندگی عاطفی مهارت کمتری دارند (گلمن^۱، ۱۳۷۹).

ظاهراً پسران بیش از دختران تمایل به شرکت در گروه‌های بزرگ دارند و گروه دختران، حتی اگر به ظاهر متشکل به نظر برسد در داخل به واحدهای کوچک‌تری تجزیه می‌شود و گاه نیز واحدها با یکدیگر به رقابت بر می‌خیزند؛ زیرا دختران دوستی‌های انفرادی و پیوندهای محدود میان دو یا سه نفر را بر پیوندهای وسیع‌تر ترجیح می‌دهند. در واقع دخترها در ارتباطات اجتماعی گروه‌های کوچک و صمیمانه‌ای تشکیل می‌دهند و همواره بر کاهش خصومت و افزایش دوستی با یکدیگر تأکید دارند. به عبارت دیگر، دختران از طریق دوستی، نیازهای اجتماعی و مشترک خود را ارضا می‌کنند؛ در حالی که پسرها در ارتباطات اجتماعی گروه‌های بزرگ‌تری را ایجاد می‌کنند و بر رقابت با یکدیگر تأکید می‌ورزند. آنان از طریق دوستی نیازهای مقام و تسلط را ارضا می‌کنند. در این ارتباطات اگر در بین گروه‌های پسران، یکی از آنها صدمه ببیند دیگران انتظار دارند که گریه نکند و کمک کمی به فرد صدمه دیده داده می‌شود؛ ولی در گروه دختران اگر یکی از آنها دچار صدمه شود، همه گروه دورش جمع می‌شوند و به او کمک می‌کنند. در واقع حس همدلی زن‌ها خیلی قوی‌تر از مردهاست و زنان در مقایسه با مردان، عواطف و احساسات را با شدت و ناپایداری بیشتری تجربه می‌کنند، از این لحاظ آنان عاطفی‌تر از مردانند (گلمن، ۱۳۷۹).

دختران نشان داده‌اند که دوستان نزدیک بیشتری دارند تا پسران. دختران همچنین اهمیت بیشتری برای صمیمیت قابل هستند (که با خودافشاگری و حمایت عاطفی مشخص می‌شود) تا پسران. در این ارتباط فواید بسیاری در داشتن دوستان نزدیک وجود دارد؛ اما وقتی دوستی را از دست بدهیم یا به اجبار محیط از هم جدا شویم، این جدایی‌ها دردناک است (بارون^۲، ۲۰۰۶).

در ارتباط با نقش جنسیت در زمینه رفتارهای بشردوستانه و سلامت روان، پژوهش‌های اندکی انجام شده است. بنسون^۳ و همکاران (۲۰۰۷) پژوهشی در زمینه عمل بشردوستانه و سلامت نوجوانان انجام دادند. این

۱. Golman

۲. Baron

۳. Benson

پژوهش بر فعالیتهای اجتماع‌پسند نظیر خدمت‌رسانی اجتماعی، حضور در مراسم مذهبی در نوجوانان تمرکز داشت.

نتایج پژوهش نشان داد که فعالیت اجتماع‌پسند به طور مثبتی با شاخص‌های بالندگی همانند موفقیت در مدرسه، کمک به دوستان و همسایگان، ارزش قائل بودن برای دیگران، حفظ سلامتی، رهبر بودن، بازداری از خطر و غلبه بر ناکامی‌ها ارتباط دارد. رفتارهای بشردوستانه یا رفتارهای اجتماع‌پسند به نوعی خشنودی فرد از خودش را باعث می‌شود. همچنین درگیر شدن در رفتارهای بشردوستانه بیشتر بخش ارتباطات بهتر اجتماعی در دختران را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ در حالی که همه جنبه‌های بهزیستی در پسران را افزایش می‌دهد. برای نوجوانان پسر تجارب کمی مثبت و برای نوجوانان دختر تجارب پرمعنا و لذت‌بخش عمده‌ترین منبع شادکامی، لذت و تعهد به شمار می‌روند. به طور کلی مشخص شد که جنسیت عامل تفکیک‌کننده‌ای در شدت و محتوای شادکامی و همچنین سطح تعهد اجتماعی و سبک زندگی است.

سبک زندگی تعهد محورانه نوجوانان و اقتصاد مقاومتی

سبک زندگی تعهد‌محورانه در نوجوانان باعث افزایش اعتماد اجتماعی و در نتیجه آن افزایش احساس امنیت اعضای جامعه و کاهش ناهماهنگی آنان و ثبات رفتار اعضای جامعه می‌شود که در پی آن نوجوانان نسبت به هم‌نوع خود احساس مسئولیت بیشتر و در کمک‌رسانی تلاش و پشتکار بیشتری نشان می‌دهند. نوجوان با پذیرش این سبک زندگی که همان هنجارهای اجتماعی، پذیرش معیارهای مورد قبول جامعه، کسب مهارت‌های لازم و درک و دریافت نقش‌های مناسب در جامعه می‌باشد، به احساس مسئولیت‌پذیری و کمک‌رسانی به هم‌نوع و کمک به پیشرفت جامعه دست می‌یابد و این شرایط در سبک تعهد اجتماعی نوجوان برای تحمل سختی و فشار اقتصادی و ارتقای اقتصاد مقاومتی تأثیر به‌سزایی دارد (ستوده، ۱۳۹۱).

از نظر بریگالگیو^۱ (۲۰۰۶) اصطلاح اقتصاد مقاومتی در دو مفهوم تعریف می‌شود؛ اول توانایی اقتصاد برای بهبود سریع از شوک‌های اقتصادی تخریب‌کننده خارجی، دوم توانایی اقتصاد برای ایستادگی در برابر آثار این شوک‌ها. در واقع دو راهبرد در اقتصاد مقاومتی شامل مدیریت بهبود و اقدامات تسکینی است که هر دو راهبرد می‌تواند اقتصاد مقاومتی را ارتقا دهد و بنیانی نظری و عملی برای مدل‌سازی گونه ویژه‌ای از اقتصاد که فعالانه خود را برای مواجهه با تحریم‌ها، بیش از پیش آماده ساخته است فراهم کند.

بسیاری از اقتصاددانان معتقدند که بنای اقتصاد مقاومتی از دل رفتارهای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی افراد بیرون می‌آید. بنابراین رابطه مستقیم و مثبتی میان اجرای اقتصاد مقاومتی در کشور، نحوه سبک زندگی، فرهنگ اقتصادی و الگوی ذهنی و رفتاری جامعه وجود دارد و ریشه اصلاح مسائل اقتصادی در اصلاح فرهنگ اقتصادی سبک زندگی مردم می‌باشد. به سخن دیگر، با توجه به تحریم‌های گسترده اقتصادی به نظر می‌رسد که در مقطع فعلی نیازمند یک رویکرد انقلابی و جهادی در سبک زندگی هستیم که در این ارتباط اگر

۱. Briguglio

سبک زندگی نوجوانان بر اساس تعهد اجتماعی و کار و تلاش و تولید ملی شکل گیرد ظرفیت تحمل سختی و فشار در درون اقتصاد ارتقا می‌یابد (مرادسیف، ۱۳۹۱).

پیشینه تحقیق

نوریه و همکاران (۲۰۰۴) ارتباط بین سبک زندگی و اختلالات روانی در کارمندان زن مکزیکی را بررسی کردند. نتایج نشان داد که بین سبک زندگی و اختلالات روان‌پزشکی زنان رابطه معناداری وجود داشت. شیوع اختلالات روانی با کار طولانی روزانه، غیبت از کار و فقدان رضایت شغلی ارتباط داشت.

سیدان (۱۳۸۹) به بررسی عوامل مؤثر بر میزان تعهد اجتماعی در زنان و مردان شاغل پرداخت. هدف کلی این پژوهش، سنجش و مقایسه میزان تعهد اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در میان زنان و مردان است. روش پژوهش، پیمایشی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین زنان و مردان به دلیل وابستگی عاطفی، میزان مبادلات و روابط اجتماعی و نوع جامعه‌پذیری تفاوت معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج به دست آمده میزان تعهد اجتماعی زنان تا حد قابل ملاحظه‌ای بیش از مردان است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان دهنده وجود رابطه معناداری بین متغیرهای جنسیت، وابستگی عاطفی، روابط و مبادلات اجتماعی عضویت اجتماعی و نوع جامعه‌پذیری به عنوان متغیرهای مستقل و تعهد اجتماعی، به عنوان متغیر وابسته پژوهش است. همچنین از میان متغیرهای تحقیق، جنسیت به طور مستقیم دارای بیشترین قدرت تبیین و اثرگذاری بر واریانس تعهد اجتماعی است.

سیف (۱۳۹۱) به بررسی الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران پرداخت. این تحقیق ریسک تخریب اقتصاد ملی و نیز سناریوهای رفتاری کشورها را مورد بحث قرار می‌دهد و محورهای چهارگانه فنریت اقتصادی را بیان می‌کند همچنین راهبردهای چهارگانه مقابله، خنثی‌سازی، جذب و ترمیم و پخش بر مسأله تحریم اقتصادی غرب و تشریح و مصادیق آن‌ها را معرفی می‌کند.

خسروی (۱۳۹۱) به مقایسه تعهد اجتماعی، شادکامی و سلامت روان در دانش‌آموزان و دانشجویان با تأکید بر عامل جنسیت در شهر تهران پرداخت. مهمترین نتایج به دست آمده از این تحقیق بیان می‌دارد بین جنسیت و محتوا و شدت تجارب مثبت، و سطح تعهد اجتماعی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین بین سن و شدت و محتوای تجارب مثبت و سطح تعهد اجتماعی ارتباط معناداری وجود دارد.

آذرنژاد و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی تأثیر سبک زندگی بر هویت اجتماعی دانشجویان با استفاده از روش پیمایشی، پرداخت. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که سبک زندگی شامل مصرف محصولات فرهنگی، اوقات فراغت، مدیریت بدن، با هویت اجتماعی شامل هویت مذهبی، ملی، خانوادگی و فردی رابطه معناداری دارد.

تابلی و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی الزامات اقتصاد مقاومتی و ارتباط آن با الگوی سبک زندگی پرداخت. نتایج این تحقیق مشخص می‌کند که تحقق اقتصاد مقاومتی نیازمند بسترسازی در عرصه‌های خودباوری و توانایی فکری و عملی، کار و تلاش مفید، منابع انسانی و مالی و برنامه‌ریزی است تا همه نیازهای جامعه فراتر از تقاضا و تولید و عرضه شود؛ بی‌آن که تحت تأثیر هرگونه فشار جوامع استکباری قرار گیرد.

روش پژوهش

نوع کار تحقیقاتی در پژوهش حاضر، از نوع بنیادی است. در عین حال می‌تواند به عنوان یک پژوهش کاربردی نیز در آموزش و پرورش و شرایط تربیتی مناسب در خانواده‌ها مورد استفاده قرار گیرد. طرح پژوهش حاضر از نوع علی - مقایسه‌ای یا پس رویدادی می‌باشد. در این طرح پژوهش، با مطالعه یک ویژگی در یک گروه و مقایسه آن با گروهی که فاقد آن ویژگی است به کشف علت پدیده مورد مطالعه می‌پردازند.

جامعه آماری این پژوهش را دانش‌آموزان دبیرستان‌های دولتی دخترانه (۵۸۸ نفر) و پسرانه (۵۸۵ نفر) شهرستان بابلسر در سال ۱۳۹۱ که کل دانش‌آموزان ۱۱۷۳ نفر می‌باشند، تشکیل می‌شود.

به منظور دستیابی نتایج از تحلیل‌های آماری این پژوهش، از بین جامعه آماری مورد نظر، نمونه‌هایی انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی مرحله‌ای طبقه‌ای انجام شد. در این روش نمونه‌گیری، نمونه‌ها در مراحل مختلف انتخاب شدند. بدین منظور تعدادی از مدارس به طور تصادفی و از بین مدارس تعدادی کلاس نیز به طور تصادفی انتخاب شدند. برای انتخاب تعداد نمونه‌ها بر اساس جدول کرجسی و مورگان تعداد ۲۹۱ نفر به دست آمد که با توجه به سهم تقریباً مساوی دانش‌آموزان دختر و پسر در جامعه آماری، نیمی به هر یک از دو گروه اختصاص یافت.

همچنین به منظور جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر، در اردیبهشت ۱۳۹۲، پرسشنامه مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوان به منظور ارزیابی تعهد اجتماعی، در اختیار دانش‌آموزان دختر و پسر در مدارس قرار گرفت. در این ارتباط به تعداد بیشتر از حد بهینه به دانش‌آموزان پرسشنامه ارایه شد تا جایگزین موارد غیرمعتبر گردد. همچنین برای دقت و رفع ابهام سؤالات در پاسخگویی دانش‌آموزان، توضیحات لازم در کلاس‌ها ارائه شد. بعد از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط دانش‌آموزان، پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شد و سپس داده‌های پرسشنامه‌های دختران و پسران در فضای SPSS، ثبت و تجزیه و تحلیل گردید.

اطلاعات و داده‌ها

به منظور ارزیابی اطلاعات جمع‌آوری شده تحقیق، داده‌های پرسشنامه‌ها در فضای SPSS نسخه ۱۶ مورد بررسی قرار گرفتند. در این زمینه جداولی از شاخص‌های آماری توصیفی (دامنه تغییرات، حداقل و حداکثر نمرات، میانگین و انحراف معیار) و استنباطی (آزمون t استودنت) تهیه گردید و مهارت‌های دانش‌آموزان دختر و پسر در ارتباط سبک زندگی تعهدمحور اندازه‌گیری و مقایسه شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پژوهش حاضر، پرسشنامه است که در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت و مشتمل بر مقیاس خودکارآمدی اجتماعی نوجوان به منظور ارزیابی تعهد اجتماعی است.

جدول ۱ - مقایسه تعهد اجتماعی دانش‌آموزان دختر و پسر

متغیر	جنسیت	تعداد	دامنه	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف
تعهد اجتماعی	دختر	۱۵۰	۱۰۹	۵۷	۱۶۶	۱۲۱/۴۱	۱۰/۶۴
	پسر	۱۵۰	۱۱۳	۵۶	۱۶۹	۱۱۷/۸۱	۲۲/۲۹

جدول شماره ۱ مقایسه تعهد اجتماعی دانش‌آموزان دختر و پسر را ارائه می‌دهد. بر اساس نتایج این جدول و محاسبات انجام شده در مجموع ۸۵ درصد پسران و ۹۲ درصد دختران تعهد اجتماعی بالاتر از میانگین دارند. بنابراین فرضیه اول تحقیق حاضر مورد تأیید قرار می‌گیرد و میانگین بالای تعهد اجتماعی دانش‌آموزان، می‌تواند در ایجاد یک سبک زندگی تعهدمحور در زمان شکل‌گیری هویت اجتماعی نوجوانان و در نتیجه، در ارتقاء مقاومت اقتصادی جامعه تأثیرگذار باشد.

جدول ۲ - میانگین زیر مقیاس‌های تعهد اجتماعی دانش‌آموزان دختر و پسر

میانگین		زیر مقیاس‌های تعهد اجتماعی
دختر	پسر	
۲۷/۳۴	۲۵/۹۹	قاطعیت اجتماعی
۲۱/۹۷	۲۱/۹۷	عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی
۲۴/۳۹	۲۴/۷۹	شرکت در گروه‌های اجتماعی
۳۲/۶۱	۳۰/۲۰	دوستی و صمیمیت
۱۵/۰۹	۱۴/۸۶	کمک کردن و کمک گرفتن

جدول شماره ۲ زیر مقیاس‌های تعهد اجتماعی در دختران و پسران را ارائه می‌دهد. بر اساس نتایج به دست آمده، در مجموع، تعهد اجتماعی دختران و پسران بالاتر از میانگین است و بر اساس زیر مقیاس‌ها به نظر می‌رسد که میانگین دختران در زیر مقیاس‌های قاطعیت اجتماعی، دوستی و صمیمیت و کمک کردن به دیگران، بیشتر از پسران است. در این ارتباط، دختران و پسران در زیر مقیاس‌های شرکت در گروه‌ها و عملکرد در موقعیت‌های اجتماعی تفاوتی ندارند و این نشان از تعهد اجتماعی بالاتر در دختران می‌باشد.

جدول ۳ - نتیجه آزمون تفاوت میانگین تعهد اجتماعی دانش‌آموزان دختر و پسر

شاخص / گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	آزمون تی محاسباتی	درجه آزادی	آزمون تی بحرانی	α
دختر	۱۵۰	۱۲۱/۴۱	۱۰/۶۴	-۱/۴۸۷	۲۹۸	۱/۹۶	٪۵
پسر	۱۵۰	۱۱۷/۸۱	۲۲/۲۹				

بر اساس نتایج مندرج در جدول شماره ۳ و با توجه به اینکه t محاسبه شده ($t = -1/487$) در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha = 5\%$) و درجه آزادی $df = 298$ از t جدول بحرانی ($t = 1/96$) کوچک‌تر است تحقیق نشان می‌دهد که اختلاف معناداری میان تعهد اجتماعی دختران و پسران وجود ندارد. مطابق تحقیق حاضر تفاوت معناداری بین دختران و پسران در تعهد اجتماعی و شرایط زندگی تعهدمحوارانه وجود ندارد که می‌تواند در تأیید بالاتر بودن کلی میانگین تعهد اجتماعی دختران و پسران نیز باشد. این مطلوب نشان می‌دهد پسران در مقایسه با دختران نسبت به گذشته بیشتر به سمت سبک زندگی تعهدمحوارانه و ارتباطات مناسب اجتماعی تمایل یافته‌اند و این شرایط می‌تواند در ارتقای فرد و جامعه تأثیرگذار باشد و در نهایت برای آماده کردن نوجوانان در تحمل سختی‌ها و ارتقای اقتصاد کشور مؤثر باشد.

جدول ۴ - آزمون مقایسه میانگین زیرمقیاس‌های تعهد اجتماعی دانش‌آموزان دختر و پسر

نتیجه	آزمون تی استیودنت	انحراف استاندارد	تفاوت میانگین	زیرمقیاس‌های متغیر تعهد اجتماعی
رد فرضیه صفر	-۲/۱۰۸	-۶۴۲۰۸	-۱/۳۵۳۳۳	قاطعیت اجتماعی
پذیرش فرضیه صفر	-۰/۰۱۲	۰/۵۶۴۴۶	-۰/۰۰۶۶۷	عملکرد در موقعیت
پذیرش فرضیه صفر	۰/۵۵۹	۰/۷۱۵۴۴	۰/۴	شرکت در گروه‌های اجتماعی
رد فرضیه صفر	-۲/۸۶۷	۰/۸۴۱۸۷	-۲/۴۱۳۳۳	جنبه‌های دوستی و صمیمیت
پذیرش فرضیه صفر	-۰/۵۹۵	۰/۳۹۲۴۸	۰/۲۳۳۳۳	کمک کردن یا کمک گرفتن

جدول شماره ۴ مقایسه میانگین زیرمقیاس‌های تعهد اجتماعی دانش‌آموزان دختر و پسر را ارائه می‌دهد. براساس نتایج، تفاوت معناداری در سطح کلی تعهد اجتماعی در دختر و پسر وجود ندارد. در نتایج زیرمقیاس‌ها، زیرمقیاس دوستی و صمیمیت و قاطعیت اجتماعی تفاوت معناداری در دختران و پسران وجود دارد که می‌تواند به دلیل جامعه‌پذیری بیشتر دختران و پررنگ بودن عواطف آنان در مقایسه با پسران باشد و این در همدلی و ارتباطات اجتماعی تأثیرگذار است. در واقع پسران نیز به مانند دختران دارای عواطف بالا هستند اما پسران بروز و ظهور نمی‌دهند و در صورت بروز و ظهور، پسران نیز مانند دختران تعهد اجتماعی بالایی نشان می‌دهند و این مهم می‌تواند در صورت آموزش و یادگیری و سبک زندگی ایجاد گردد و در مقاومت اقتصادی جامعه تأثیرگذار باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف تحقیق حاضر بررسی سبک زندگی تعهدمحور در قشر نوجوان کشور به عنوان آینده‌سازان و بازیگران اصلی اقتصاد مقاومتی در آینده است. برای این منظور، نمونه‌ای متشکل از دانش‌آموزان نوجوان شهرستان بابلسر جمع‌آوری شد و سپس بر اساس پرسشنامه استاندارد خودکارآمدی اجتماعی نوجوان به منظور ارزیابی تعهد اجتماعی، سبک زندگی تعهدمحور آنان مورد بررسی و مقایسه قرار گرفت. بر اساس نتایج به دست آمده در این تحقیق، نوجوانان کلاس هویتی (سبک) خود را با ارتباطات انتخابی خود معرفی می‌کنند. همچنین نقش‌های اجتماعی نوجوان، رفتار متناسب با هر جنس را تعیین می‌کند. در واقع تفاوت‌های جنسیتی در زمینه تعهد اجتماعی نشان می‌دهد که دختران در روابط عاطفی، قوی‌تر از پسران هستند و این روابط عاطفی قوی‌تر منجر به تعهد اجتماعی بیشتری می‌شود.

همچنین جامعه‌پذیری زنانه به گونه‌ای شکل گرفته است که کمک به دیگران، دلسوزی، همدردی، احساس مسئولیت و تعهد اجتماعی را با خود به همراه می‌آورد. بر این اساس نقش زنانه بر تربیت و مراقبت از دیگران و نقش مردانه بر تمرکز کمتر بر نیازهای دیگران و عاملیت تأکید می‌کند. در این دیدگاه دختران در مقایسه با پسران آمادگی بیشتری برای صمیمیت از خود نشان می‌دهند. اما در مجموع با توجه به میانگین و انحراف استاندارد، تعهد اجتماعی در دختران و پسران بالا و برابر است؛ که این سبک زندگی تعهدمحورانه در نوجوانان باعث افزایش اعتماد اجتماعی و در نتیجه آن افزایش احساس امنیت اعضای جامعه و کاهش ناهماهنگی آنان و ثبات رفتار اعضای جامعه می‌شود و در پی آن نوجوانان نسبت به هم‌نوع خود احساس مسئولیت بیشتر و در کمک‌رسانی تلاش و پشتکار بیشتری نشان می‌دهند. نوجوان با پذیرش این سبک زندگی که همان هنجارهای اجتماعی، پذیرش معیارهای مورد قبول جامعه، کسب مهارت‌های لازم و درک و دریافت نقش‌های مناسب در جامعه می‌باشد، به احساس مسئولیت‌پذیری و کمک‌رسانی به هم‌نوع و کمک به پیشرفت جامعه دست می‌یابد و این شرایط در سبک تعهد اجتماعی نوجوان برای تحمل سختی و فشار اقتصادی و ارتقای اقتصاد مقاومتی تأثیر به‌سزایی دارد.

در این ارتباط اگر سبک زندگی نوجوانان بر اساس تعهد اجتماعی شکل گیرد، ظرفیت تحمل سختی و فشار در درون اقتصاد ارتقا می‌یابد. بنابراین چنانچه برای نوجوان شیوه زندگی تعهدمحورانه، روحیه کمک به جامعه و پیشرفت آن و ایفای نقش‌هایی در جامعه ایجاد گردد، نوجوان تلاش و پشتکار بیشتری برای ارتقای جامعه از خود نشان می‌دهد و سختی‌ها و فشارهای اقتصادی را راحت‌تر و بهتر تحمل می‌کند و واکنش‌های سریع استقامت اقتصادی و دغدغه امنیت اقتصادی در آن‌ها ایجاد و شرایطی مطلوب برای اقتصاد جامعه که با مشکلات زیادی روبه‌روست فراهم می‌گردد.

همچنین از آن جا که عدم وجود تعهد اجتماعی در بین مردم و خانواده‌ها منجر به گسسته شدن روابط اجتماعی میان مردم می‌شود و می‌تواند در جامعه و اقتصاد کشور تأثیرات مخربی بگذارد ایجاد شرایط مطلوب برای نوجوانان که آینده‌سازان اقتصاد کشور خواهند بود و بسترسازی برای ورود آن‌ها به عرصه‌های کلان کار و پیشرفت و آموزش‌های لازم در زمینه‌های آماده‌سازی فکری برای حفظ اتحاد و انسجام ملی، سبک زندگی

تعهدمحور را در آنان ایجاد می‌کند و آنان را به سمت تلاش و پشتکار بیشتر به منظور ارتقاء جامعه، کمک‌رسانی و همدلی و همدردی سوق می‌دهد و این مهم می‌تواند واکنش‌های سریع استقامتی و دغدغه امنیت اقتصادی را در آنان ایجاد کند و در نهایت، آسیب‌پذیری اقتصاد کشور کاهش می‌یابد.

با وجود این که تحقیقات گذشته تفاوت در تعهد اجتماعی و سبک زندگی را در دختران و پسران نشان می‌دهد، در تحقیق حاضر در سطح کلی و میانگین، تفاوت معناداری در زمینه تعهد اجتماعی در دختران و پسران دیده نشد و دختران و پسران شرایط مساوی و برابری را در سبک زندگی تعهدمحور نشان می‌دهند. این شرایط، نشان می‌دهد که سبک زندگی نوجوانان نسبت به گذشته تغییر کرده و شرایط بهتری برای نوجوانان در ایفای نقش‌های اجتماعی‌شان فراهم شده است و پسران نیز مانند دختران در بروز و ظهور عواطف و احساسات و انتقال آن به دیگران که در ایجاد تعهد اجتماعی آنان مؤثر است شرایط یکسانی یافته‌اند. این امر نشان می‌دهد نوجوانان که آینده‌سازان و نیروی کار و فعالیت در جامعه هستند و در پیشبرد اقتصادی و تحمل مشکلات و شرایط سخت اقتصادی با توجه به ارتقای سطح تعهد اجتماعی تأثیر بهتری خواهند داشت، می‌توانند از شرایط بحران و تحریم با تلاش بیشتر گذر کنند.

Archive of SID

منابع و مأخذ

- آذر نژاد، شهر روز، عشقی، داریوش، دولتخواه، قادر و علایی، عبدالله (۱۳۹۲)، «بررسی تأثیر سبک زندگی بر هویت اجتماعی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر پارس»، همایش ملی سبک زندگی در تمدن‌سازی نوین اسلامی، نشر دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- بارون، رابرت، بیرن دان، برنسکامب، نایلا (۱۳۸۸)، روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه یوسف کریمی، تهران، انتشارات روان (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۶).
- برک، لورا (۱۳۸۸)، روان‌شناسی رشد، جلد اول: لقاح تا کودکی، ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران، نشر ارسباران (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۷).
- تابلی، حمید، کوچک زاده، سمیه و کوچک زاده، اسما، «الزامات اقتصاد مقاومتی و ارتباط آن با الگوی سبک زندگی»، همایش ملی سبک زندگی در تمدن‌سازی نوین اسلامی، نشر دانشگاه جامع امام حسین (ع).
- خسروی، زهره (۱۳۹۱)، بررسی مقایسه‌ای تعهد اجتماعی، شادکامی و سلامت روان در دانش‌آموزان و دانشجویان با تأکید بر عامل جنسیت، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، سا ۱۰، شماره ۱، صص ۳۶-۷.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۹۱)، روان‌شناسی اجتماعی، تهران، انتشارات آوای نور.
- سیدان، فریبا و محمدی، خدیجه (۱۳۸۹)، عوامل مؤثر بر میزان تعهد اجتماعی در زنان و مردان شاغل، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- شریفی، احمد حسین (۱۳۹۱)، اخلاق و سبک زندگی اسلامی: همیشه بهار، قم، دفتر نشر معارف.
- کولومبوگ و فی‌وش رابین (۱۳۷۸)، رشد جنسیت، ترجمه مهرناز شهرآرای، تهران، انتشارات ققنوس.
- گلمن، دانیل (۱۳۷۹)، هوش عاطفی، ترجمه حمیدرضا بلوچ، تهران، انتشارات چیچون (تاریخ انتشار به زبان اصلی ندارد).
- مراد سیف، اله (۱۳۹۱)، بررسی الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران (مبتنی بر دیدگاه مقام معظم رهبری)، فصلنامه آفاق امنیت، سال پنجم، شماره ۱۶.
- نوریه (۲۰۰۴)، ارتباط بین سبک زندگی و اختلالات روانی در کارمندان مکزیکی.
- سیدمحمدی، یحیی (۱۳۹۰)، نظریه‌های شخصیت، تهران، ویرایش.
- Benson, P, Clary, E and Scales, P, (۲۰۰۷). *Altruism and Health: Is There a Link during adolescence? Altruism and health*, New York: Oxford.
- Gilligan, C. (۱۹۸۲). In a different voice: psychological theory and women development. Cambridge: Harvard University Pres.

- Mills, R. (۱۹۹۸). *Development of program and individual student evolution models for foreign language in the elementary school*. ERIC Clearing House on linguistics and languages (ERIC No. ED ۴۲۱۵۰۶).

Archive of SID